

KULTURNO PROPAGANDNI KOMPLET BR. 125, GOD. VI, BEOGRAD, UTORAK, 17. JUL 2012.

Redakcija: Miloš Živanović, Saša Ilić, Tomislav Marković, Saša Ćirić; Font Mechanical: Marko Milanković; E-mail: beton@danas.rs, redakcija@elektrobeton.net; www.elektrobeton.net; Sledeći broj izlazi 21. avgusta

MIXER

Piše: Branislav Jakovljević

TALENAT JE ETIČKA KATEGORIJA

PAJAC I RASKLIMANA KOPČA

Da li je iko mogao da nasluti, hodajući u procesiji koja je, iz noći u noć, prašnjavom stazom parka na Paliću pratila preznajnu figuru zakrvavljenih očiju, koja teškom mukom vuče visoke i teške koturne, da Ričard Treći koga je maestralno igrao Aleksandar Cvjetković ocrtava dijagram karijere tvorca ove predstave – Ljubiše Ristića? I da li je neko uopšte mogao da pretpostavi od čega su sačinjene te više od metra visoke platforme koje protagonistu istovremeno uzdižu i vuku na dno?

Ljubiša Ristić zauzima posebno mesto u imaginarnom srpskog pozorišta, i šire, u kulturi i politici ovog podneblja. Moglo bi se reći da ova posebnost zapravo proizlazi iz njegovog proširivanja pozorišta na kulturu i politiku, kao i iz slobodnog ukrštanja ova tri područja javne delatnosti. Od njegovog učešća u studentskoj pobuni 1968. (koja se nije završila 9. juna već je nastavljena godinama potom, pre svega kroz omladinske publikacije *Student i Vidici*), i na koje se, kako godine prolaze on sve radije poziva, do "gerilskog" pozorišta sedamdesetih i vaninstitucionalnog delovanja osamdesetih, pa sve do salta koji je napravio 1995. prihativši mesto predsednika JUL-a, Ristić je delovao paralelno u odnosu na uvrežene tokove jugoslovenskog, a zatim srpskog pozorišta. Posle petog oktobra, njegova pozicija bez presešana u kulturi na ovim prostorima, naglo se stro-pošta-la, a on je u sve ređim javnim istupima traćio arhivu sopstvenih dostignuća vraćajući se na sve udaljenije i ustajalije kontroverze i skandale. Posle niza godina Ristićevog odsustva sa kulturne scene, u jesen-zimu 2006, pozorišni časopis *Scena* posvetio mu je specijalni broj pod nostalgичnim naslovom "Ljubiša Ristić: deleted from memory?". Ovde su o njemu pisali njegovi bivši saradnici i prijatelji kao što su teatrolog Dragan Klaić, pozorišni reditelj Dušan Jovanović, i filmski režiser Lazar Stojanović. Pored novih osvrtu, ovaj broj doneo je i presek Ristićeve karijere kroz pažljiv izbor tekstova i fotografija od prelomne 1968. ("Istorijska slika: Ljubiša Ristić (bez brkova) sa Bojanom Stupicom, 1968, na Akademiji za vreme štrajka") do YU festa iz ratne i hiperinflatorne 1993, koji se odigravao pod ciničnim naslovom "Zlatno doba". Bio je to svojevrsni "Wish you were here" sprskog pozorišta svom zabludelim i nedokučivom sinu, koji je uvek držao solidan (i zdrav) otklon u odnosu na njega, sve do sopstvenog gorkog kraja, i po cenu takvog kraja. Pet i po godina posle ovog broja *Scene*, "restoring" onog što je navodno bilo izbrisano iz pamćenja dobilo je vid pajaca koji iskače iz kutije samo zato što mu se opruga nije još uvek potpuno olabavila, dok je kopča na poklopcu rasklimana. Opruga je Ristićevo neučestvovanje na Festivalu jednog pisca koji je ove godine bio posvećen Miroslavu Krležu. Ovo odsustvo nadoknađeno je objavljivanjem razgovora u nedeljniku *Vreme* (rasklimana kopča) koji se proteže na čitavih dvanaest stranica. Naravno, ovde nepozivanje na Festival stoji tek kao simptom jednog mnogo krupnijeg odsustva, onog koje je pre pet godina bilo ozna-

čeno kao "deletion". Ono je usledilo posle Ristićevog istupanja iz pozorišta i uranjanja u politiku. Uredništvo časopisa *Scena* pokušalo je da razdvoji ove dve stane njegove karijere, čemu se on odlučno usprotivio ("Tu ćete grdno pogrešiti; sve sam to ja"). Velika razlika između ondašnjeg i najnovijeg pokušaja skidanja paučine sa Ristićevog fundusa jeste u tome što je onda postojala jaka indikacija da je njegovo "brisanje" sa srpske pozorišne i kulturne scene nekako samonametnuto, dok se sada radi o nekoj vrsti prisilnog izgnanstva. Na to ukazuje antrfile koji se, kao i ostatak redakcijske obrade teksta (naslov, podnaslov), ničim ne dotiče Krleže: zašto su, pita se autorka teksta Tamara Nikčević, čini se svi, od četničkih vojvoda do SPS-ovih i JUL-ovih ministara i tajkuna, na ovaj ili onaj način rehabilitovani, dok je jedino Ristiću "ukinuto pravo na rad". Ovo je odjek jedne niti koja se provlači kroz anegdote i samocenzurisana sećanja iznese-na u razgovoru, koja se tiču, s jedne strane, opšte revizije koja je evidentno na snazi u Srbiji a s druge, jednog kontinuiteta (dakle, anti-revizije) beogradskog *establishmenta* koji, prema Ri-

Foto: Folnet

stiću, njega proganja već četiri decenije upravo zbog njegovog "jugoslovenstva" i "levičarstva". Da li to znači da revizije zapravo i nema, ili ako je ima, da je vreme da se napokon u nju uključe sve "patriote" koje je do sada uspela da zaobiđe, od Ljotića do Ristića?

AGENT S BRKOVIMA

U razgovoru za *Vreme*, Ristić se pokazuje kao nezgodan sagovornik koji kapriciozno uspostavlja granice diskursa. Na pitanje, koga je Krleža

MIXER

Branislav Jakovljević: Talenat je etička kategorija

ŠTRAFTA

Aleksandar Pavlović:
Od trijumfa volje do trijumfa koka kole

Tomislav Marković:
Rečnik genocidnih nedoumica

VREME SMRTI I RAZONODE

Predrag Lucić: Povijest
filozofije za Todoriceve krave

BLOK BR. V

Radovan Popović: Primeri

predstavljao na kongresu Kominterne u Moskvi 1924. godine, on će odbrusiti "O tome ne želim da govorim"; na pitanje o komentarima Danila Kiša na Ristićevu antologijsku predstavu *Misa u A-molu*, rađenu po *Grobnici za Borisa Davidovića*, on će reći da "ne bi bilo umesno" da ih ponavlja; a na pitanje o "jugoslovenskom konceptu" koji je zastupao Milošević, on će napokon da lupi šakom o sto: "To nije tema! O tome možda drugi put..." i time završi razgovor.

U ovom energičnom patroliranju zabranjenih zona, odnosno u uspostavljanju granice između onog što je osvetljeno i onog što ostaje u seni, prepoznaju se instinkti reditelja čije se umeće pre svega sastoji u uspostavljanju ekonomije vidljivog i skrivenog. Ali, ovde nije ništa manje značajan ispovedni poriv, koji prekoračuje ove granice u samom činu njihovog uspostavljanja. Permanentna referentna tačka ovog digresivnog razgovora i jedini garant njegove kolike-tolike koherentnosti, jeste sam Ristić. Daleko zanimljivije od istrošenih anegdota o Krleži, Daviču, *Studentu* i *Plastičnom Isusu* jeste položaj samog Ristića u ovom pripovedanju. Tu je, pre svega, sukob između jednog duboko platonskog shvatanja pozorišnog (dakle umetničkog) čina kao suštinski imitativnog i time lišenog učinkovitosti, i političkog delovanja koje, prema ovom shvatanju, potvrđuje svoju autentičnost kroz efikasnost. Tako, Ristić govori o svojoj fascinaciji prema ruskom reditelju Nikolaju Jevreinovu, u čijem je masovnom spektaklu-reinscenciji Oktobarske revolucije u Petrogradu *Napad na Zimski dvorac* (1920), kaže Ristić, "polomljeno više stakala na Zimskom dvorcu" nego u samom istorijskom događaju tri godine ranije. Ali iz ovog pažljivo nadgledanog diskursa iskrsavaju i druge, mnogo manje deklarativne fascinacije, kao što je ona prema Mustafi Golubiću, čije ime Ristić, u jednom autreferencijalnom obrtu, zamenjuje opisnom frazom "čovjek s brkovima". Ovaj "čovjek s brkovima" je *agent*, dakle neko ko deluje, ali ne potpuno samostalno, već preduzima radnje zadate od drugih; neko ko je u isto vreme aktivan i pasivan.

Ova pasivnost je jedna iznenađujuća odlika Ristićeve is-povesti u *Vremenu*. Njega Krleža poziva u Leksikografski zavod, pa onda u svoju kuću na Gvozdu; ovaj ga pažljivo sluša i retko (ili nikako) se ne upušta u rasprave s njim; dalje, njega proteruju iz Beograda, pa onda vraćaju (vinovnik prvog je Mrgud Radovanović, drugog Mirjana Trailović); Predrag Matvejević ga "odvodi" kod Oskara Daviča (čemu uopšte priča o Daviču koji "urla" "ču-čeći na radijatoru?"); njega "sreće" Mihiz na Trgu Marksa i Engelsa posle predstave *Tajna crne ruke* (1983); isto tako, on "naleće" na Miodraga Bulatovića koji ga "ubacuje" u svoj stan da bi mu otkrio teoriju o navodnim plagijatima Danila Kiša...

Foto: Follet

Na ovaj način, Ristić kao da se odriče svoje uloge pokretača, podstrekača, aktiviste i kreatora pozorišta koje razbija prozore, ne bi li zauzeo ulogu izvođača, (agenta skrivenog iza brkova) nekog ko nije potpuno odgovoran za svoje postupke. Na to se direktno nadovezuju njegove ničim izazvane refleksije o glumi i glumcima. Ristić volontira informaciju da tokom studija "nikada nije režirao", već samo glumio i, štaviše, "bio je odličan glumac". I dalje, u njegovoj trupi "uvek se znalo ko je najbolji glumac: Rade Šerbedžija, pa ja". Uz to, on objašnjava da je u prirodi "svakog glumca – kao i svakog čoveka, uostalom – potreba da bude rob, da svoju slobodu i odgovornost za svoje postupke delegira vođi" (kurziv u originalu). Upravo ovde, u ovoj povesti o pasivnosti skriva se Ristićevo opravdanje za njegovu političku karijeru tokom poslednje petoljetke dvadesetog veka. On će u nastavku ove tvrdnje naglasiti da se trudio da se odupre ropskom nagonu glumaca namećući im princip "glumac je slobodan čovek", čime je opet "sebe oslobađao obaveze da izlazi u susret potrebi glumaca da budu roblje" (kurziv u originalu). Dakle, i kad vodi, Ristić je zapravo pasivan – i ovde se ponovo pomalja ružno lice sa kraja devedestih.

Ono po čemu se Ristić izdvajao od drugih reditelja njegove generacije, kao i generacija koje su mu prethodile i sledile, jeste da je on svoje predstave retko stvarao u okvirima postojećih institucija, već ih je zapravo postavljao na platforme. To je model koji se nikada nije predavao na pozorišnim akademijama – naprotiv, tamo je osnovni, iako nikad jasno izrečeni, cilj institucionalizacija svakog predstavljanja. Model platforme Ristić je preuzeo iz jedinog trenutka vainstitucionalne javne političke akcije u istoriji SFRJ, a to je bila 1968. Ova generacija nakratko je pretvorila postojeće institucije kao sto su *Student* i *Vidici* iz pukog transmisionog mehanizma SKJ u jednu autonomnu tribinu za javno delovanje. Koristeći ovaj model, platforma je postao KPGT, kao i Budva grad teatar ili YU fest. Na sličan način, Ristić i njegovi saradnici preobrazili su Narodno pozorište u Subotici, i nakratko, Sprsko narodno pozorište u Novom Sadu, u nešto što institucionalna pozorišta u Srbiji i Jugoslaviji nisu mogla ni htela da budu. Platforma je pokretna podloga. Ona daje oslonac, ali u isto vreme nije ničim vezana pa je slobodna da manevriše između obala

i utvrda. Platforma je epitom pozorišta. Kao što govori Samuel Weber u knjizi *Teatralnost kao medijum*, platforma ogoljava ivicu koja razdvaja pozornicu od gledališta. Ona je negacija rupe za orkestar, tog ambisa iz kojeg izviru wagnerijanske mistifikacije. Upravo zbog toga, platforma kao način predstavljanja postaje karakteristična za političko pozorište dvadesetog veka, od Mejerholda, do Piscatora i Brechta. Kod Ristića, ovaj model počeo je da se rastače u poznim godinama KPGT-ovog "gostovanja" u Subotici, a konačno se nasukao u beogradskoj staroj Šećerani. Kada se jada zbog sopstvene "eliminacije iz javnog, kulturnog života", i štaviše, zbog "fizičkog uništenja: ostave te na ulici, ne možeš da radiš, da živiš, da platiš struju", Ristić zaboravlja da je on jedini reditelj ikada u istoriji jugoslovenske i srpske scene, koji je dobio sopstveno pozorište. Ono što je on u Šećerani nisu bili ni Bojan Stupica u JDP-u, ni Mira Trailović u Ateljeu 212. U toj nagodbi, on je sam sebe lišio "prava na rad" na jedan mnogo dublji način od pukog ignorisanja institucionalnih pozorišta i manifestacija kao što je Festival jednog pisca.

SLIKE ZA NEKRETNINE

Da je ovde reč o kontroverznom (kulturnom) biznismenu govori i podatak da je nezapamćeno da je neki umetnik ili "kulturni radnik" dobio toliko prostora u cenjenom nedeljniku posle perioda jedne tako ubedljive neaktivnosti. Ime Ljubiše Ristića, koji je u *zlatno doba* Yu festa bio na glasu kao reditelj koji sa lakoćom simultano radi na nekoliko pozorišnih projekata, može se u poslednjih desetak godina pronaći u potpisu tek nekih par predstava. Ni u jednoj od njih ne prepoznaje se ocena Dušana Jovanovića, navedena u uvodu za razgovor u *Vremenu*, da se tu radi o jednom od "najvećih evropskih reditelja druge polovine XX veka". Ako je prvih godina po padu režima Milošević-Marković nešto i radio u Šećerani sem obnova starih predstava, to je ostalo van dosegata publike i kritike. Posle veoma duge pauze, Ristić je u avgustu 2008. režirao van svog pozorišta. U koprodukciji Budva grad teatar i Narodnog pozorišta iz Sombora, postavio je na scenu tekst Nebojše Romčevića *Ogovaranje*, koji predstavlja neku vrstu životopisa Bogoboja Rucovića, zagonetnog glumca sa prelaza iz 19. u 20. vek. Pišući o gostovanju ove predstave u Ateljeu 212, kritičarka E-novina Ana Isaković je dosta nežno zaključila da je Ristićev "rukopis tu, ali pune snage nema". Da se radi o nekoj vrsti planiranog velikog povratka, potvrdila je u proleće sledeće godine najava Ristićeve postavke Shakespearovog komada *Troil i Kresida* na sceni Makedonskog narodnog teatra u Skopju.

Kao u dobra stara vremena, javnost je podgrevana konferencijama za štampu reditelja, učesnika predstave i zvaničnika pozorišta. Ristić je naveo da je tema predstave "evropski rat koji traje tri hiljade godina. Trojanski rat je rat koji se i danas dešava. Glavna evropska tema je kako napraviti grad i kako ga srušiti". U ovoj verziji *Troila i Kreside*, u koju su bili uključeni i delovi *Ilijade*, trebalo je da učestvuju 80 glumaca (ceo ansambl MNT-a, kao i glumci iz Dramskog teatra i studenti sa skopskog FDU-a), a na njoj je radila ekipa od čak tri scenografa. Žanrovski, Ristić je predstavu okarakterisao kao "celodnevni vašar": "Imaćemo trojanskog konja, iz koga će na scenu da izlaze glumci; biće baleta, koreodrame, opere. Napravićemo srednjevekovni vašar, na kome će biti svega i svačega. Počeće sa pozorištem lutaka, a završiće se sa noćnim hepeningom". Kako su nedelje proticale, ovaj ambiciozni koncept se sažimao, pa je umesto celodnevnog "mega-spektakla" predstava svedena na – još uvek zavidno – petostano izvođenje, i izmeštena je sa Trga Makedonija pored Vardara u zatvorenu strukturu Kuršumli-hana u skopskoj Staroj čaršiji. Poslednji trag prestave pre podseća na Nušičeve satire nego na provokacije iz dobrih starih vremena KPGT-a: 30. jula 2009 u makedonskim medijima osvanuli su naslovi "Комшии во пижами ја прекинаа „Троил и Кресида". U izveštajima se navodi da ni policija nije mogla da udalji bunovne susede Kuršumli-hana, koji su predstavu prekinuli svega nekih petna-

estak minuta pre kraja. Izgleda da publika nije imala ništa protiv ovog nasilnog skraćanja predstave. To donekle objašnjava kritika Aleksandre Boškoviće objavljene posle gostovanja predstave u Bitoli, nekoliko dana kasnije. Ona je ocenila da se završni deo predstave odigrao pred "dekoncentrisanom i umornom publikom", dok je samu predstavu ocenila kao "lošu realizaciju dobrog koncepta".

U par namaha tokom intervjua za *Vreme*, Ristić sugerise da je stvaralačke postupke nekih od najprovokativnijih reditelja na ovim prostorima danas, on, blago rečeno, nagovestio još pre trideset i više godina. "Nemam ništa protiv" tvrdi on: "Jedini problem je u tome što se svi oni trude da dokažu kako sam ja davno umro. Očigledno, nije im u interesu da mi dozvole da i dalje radim". Ako i ima neke sličnosti u rediteljskom postupku između, recimo, Olivera Frlića i Ristića iz perioda *Tajne crne ruke* i drugih *mega-spektakala*, teško se može reći da je mladi hrvatski reditelj, ili bilo koji drugi mladi pozorišni stvaralac posleratne generacije sa ovih prostora mogao bilo šta da nauči od bivšeg predsednika generalske partije. Ristić se pominje kao profesor režije na sajtu Nove akademije umetnosti, ali ako su mu predavanja kao ovaj intervjua za *Vreme*, studenti se verovatno osećaju kao oni gledaoci *Troila i Kreside* u Kuršumli-hanu. Ma o čemu da pokuša da govori, on će na kraju da ispriča povest o sopstvenom usponu i padu – čak i kada, kao u razgovoru sa Tamarom Nikčević, njegova saradnja sa Miloševićem "nije tema". Istorija njegovog stvaralaštva od kraja šezdestih pa do prve dekade 21. veka jeste povest o podizanju i razbijanju platformi. Nauk ove priče daleko nadilazi lične uspehe i neuspehe, stara prijateljstva i

AKO KUSTURICA VIŠE JEDNOSTAVNO NE MOŽE DA PONOVI FILM KAO ŠTO JE SJEČAŠ LI SE DOLLY BELL A RISTIĆ PREDSTAVU KAO ŠTO JE RIČARD TREĆI, TO SVAKAKO NIJE ZBOG TOGA ŠTO SU ZABORAVILI KAKO SE PRAVE FILMOVI I PREDSTAVE. ILI ZATO ŠTO SU NAPRASNO OSTALI BEZ ONOGA ŠTO SE OBIČNO NAZIVA TALENTOM

animozitete bilo kog pojedinačnog umetnika. Kao što je *Mefisto* Klaus Manna alegorija o sudbini umenosti u Nemačkoj tokom Drugog svetskog rata, povest o Ljubiši Ristiću je poučna priča o umetnosti u jugoslovenskim ratovima devedesetih.

On u ovoj povesti nije sam. Ima tu većih i sjajnijih primera, kao što je Emir Kusturica. Razlika je samo u tome što ovaj drugi još uvek uspeva da zabašuri dubine svog pada kao umetnika. Zanimljivo je da su obojica svoj medijum koji se zasniva na pokretu (slike, odnosno tela) zamenili za nekretnine. Ove zidine (i brvna) predstavljaju pokušaj da se prekrije provalija koja se u njima otvorila tokom devedesetih, i za koju su samo oni odgovorni. Ako Kusturica više jednostavno ne može da ponovi film kao što je *Sječaš li se Dolly Bell* a Ristić predstavu kao što je *Richard Treći*, to svakako nije zbog toga što su zaboravili kako se prave filmovi i predstave. Ili zato što su naprasno ostali bez onoga što se obično naziva talentom. Ono što otkriva siže o ova dva bivša umetnika tiče se same prirode tog misterioznog sastojka neophodnog za veliku umetnost. A to je da talentat – ma šta on bio – pre svega je etička kategorija. Gde je nekada bila jasna ivica platforme sada zevaju ambisi mistifikacija, od globalizma do transkulturalizma i svekolikih teorija zavera. Izgradnja platformi zahteva mnogo više od đavolskog zavodenja lakovernih glumaca, spretne manipulacije političkih i finansijskih struktura, i smelog suprotstavljanja kulturnim konvencijama. One se pre svega sastoje od stava, od reči u smislu obećanja, ali i u smislu diskursa, koji je uvek bez granica ■

ŠTRAFTA

Piše: Aleksandar Pavlović

OD TRIJUMFA VOLJE DO TRIJUMFA KOKA KOLE

Kratka povest olimpijske baklje

Dok se na prolazak olimpijske baklje ovde u Šefildu gleda kao na jedinstven događaj, mene mase u špaliru, svečana bina, festivalska atmosfera i nestrpljivo iščekivanje neodoljivo podsećaju na nekadašnju Štafetu mladosti. Sličnosti, kako ću pokušati da pokažem, prevazilaze nivo koreografije i zadiru u domen ideologije.

BETON BR. 125 DANAS, Utorak, 17. jul 2012.

DUH KOMUNIZMA I DUH OLIMPIZMA

Utemeljena neposredno posle rata kao Titova štafeta, koja se maršalu prinosa za rođendan, manifestacija je nosila ideološki jasnu poruku u, reklo bi se, sovjetskom duhu kulta ličnosti. Od 1957 godine događaj menja ime u Štafetu mladosti a Maršalov rođendan postaje Dan Mladosti. Ideološka poruka tako postaje nešto suptilnija – ne slavi se baš Titov rođendan kao takav, nego Dan Mladosti, pa gro donosilaca štafete čine mladi radnici i radnice, seljaci i studenti. Ipak, osim nešto izmenjene koreografije, simbolika ostaje ista – donosioci štafete biraju se po principu nacionalne zastupljenosti, njihovi ideološki i moralni profili moraju biti besprekorni, a o svemu odlučuju zvanični partijski i državni organi; unapred sastavljena poruka upućuje se direktno maršalu na stadionu, uz sletove i direktan TV prenos.

Moderna olimpijska baklja, po svemu sudeći, proizašla je iz ideološke matrice nemačkog nacional-socijalizma. Prvobitni plamen imao je, dakako, obredni karakter – pagani su odvajkada palili vatre u čast svojih bogova, što Srbi za Petrovdan i Ivanjdan takoreći i dalje rade, a stari su Grci tom obredu dali i nešto specifičniji, lokal-mitološki karakter – paljenje vatre simbolički obeležava čin kojim je Prometej ukrao vatru od Zeusa i poklonio je ljudima.

Paljenje olimpijskog plamena, međutim, nije praktikovano odmah nakon obnavljanja olimpijskih igara. Prvi su se toga setili Holandani 1928, a prenos plamena iz Olimpije i trčanje sa bakljom uvo-

de, predvidljivo, Nemci na berlinskoj olimpijadi 1936. godine, proslavljajući Trijumf nacističke volje uz arijevsku simboliku i aroprijaciju ničeanske antihrišćanske filozofije koja favorizuje aristokratsko-ratničku etiku i pretsokratovsku misao.

KOKA KOLA E TOA: OLIMPIJSKA BAKLJA U DOBA LIBERALIZMA

U poređenju sa rečenim svetkovinama, olimpijska procesija „London 2012“ izgleda ideološki neutralno i ima upadljivo lokalni, ceremonijalni i transparentan karakter. Nasupot šačici brižljivo probranih YU štafetara, slavu olimpijske baklje pronosi kroz Britaniju, Severnu Irsku i okolno ostrvlje 8000 tzv „inspirativnih ličnosti“. Svega deset posto njih čine poznati sportisti i javne ličnosti, dok ostale slobodno predlažu poznanici i prijatelji a delegiraju lokalne samouprave, organizatori i sponzori (Koka Kola, Samsung, Lojds). Preduslovi za štafetare su zaista skromni - morate imati 14 godina, biti u stanju da pretrčite 400 metara, i imati izvesne zasluge za lokalnu zajednicu. Nema mesta iscrpljujućoj procesiji iz ruke u ruku i podvizima poput čuvenog Stipa Eterovića koji je, pod vatrom albanskih bandita i uz to ranjen u nogu, dohvatio ispuštenu štafetu tokom preplivanja Skadarskog jezera i herojski je izneo na obalu. Britanska štafeta će tako čak četiri petine puta provesti u sigurnosnom kombiju, a svaka od „inspirativnih ličnosti“ nosiće je skromnih 300 metara. Umesto ideološki sublimirane poruke maršalu, olimpijskog bakljaša dočekuje voditelj sa par prigodnih pitanja. Kompletan akcija, naslovljena „Blistavi trenutak“ („Moment to Shine“), više odgovara vorholovskoj ideji o pet minuta slave negoli ideološkoj potki gorenavedenih manifestacija. Uz to, primetna je i transparentnost u čitavom procesu - sve kandidature i biografije bakljaša su javno dostupne, trasa prolaska štafete poznata je nedeljama unapred, a posebna pažnja poklanja se informisanju građana o tačnom trajanju prekida saobraćaja tokom prenosa štafete.

I tekuća olimpijska štafeta, držim, ipak ima ideološku pozadinu. Šta, naime, kvalifikuje nekoga kao „inspirativnu ličnost“? Među šefildskim bakljašima nalazimo, na primer, Hibak Ismail (Hibaq Ismail), dvadesetogodišnju fudbalerku koja promovise ovaj sport među muslimanskim ženama, ali nema, recimo, mladih muslimanki koje odgajaju petoro dece ili belih samohranih majki. Prozapadno i profeministički orijentisane muslimanke smatraju se dakle inspirativnima, dočim su one proislamski i tradicionalno orijentisane neinspirativne. Inspirativne ličnosti su, dalje, listom aktivisti koji se bave humanitarnim radom, širenjem svesti o bolestima i bolesnima, popularizacijom sporta i zdravlja. U pitanju je, dakle, delovanje posebne vrste - nema političkih aktivista, boraca za prava, lajavaca protiv vlade i sistema, društvene subverzije.

Inspirativno je prema tome isključivo delanje koji se artikuliše u okviru postojećeg društveno-političkog ustrojstva, ne i ono koje ga problematizuje ili preispituje. Dodamo li tome da je Londonsku baklju u Olimpiji upalio, kako bi rekao Teri Iglton, „besprekorno torijevski“ Bekam, a da je zvezda šefildske povorke Sebastijan Kou, četvorostruki osvajač olimpijske medalje i potonji poslanik konzervativaca, „London 2012“ odiše istim duhom kao i nedavne

proslave kraljevskog venčanja ili kraljičinog rođendana - u pitanju je još jedan mejnstrim događaj koji kodifikuje postojeće društveno ustrojstvo.

Ideološka poruka ne nestaje ni kada se sama baklja izgubi iz vidnog polja, naprotiv. Prolazak same štafete traje nekoliko sekundi, a festivalsku atmosferu šire prateći Dabl Dekeri sa logom sponzora - Koka Kole, Samsunga i Lojds, sa kojih razgdragani plesači i plesačice promovisu veselu i bezbrižnu kokakola stranu života. Tek tu, dakle, počinje pravi provod. Nasred šefildske Knez-Mihajlove parkiran je kokakolin kombi, ispred kog se red se proteže u nedogled. Nudi se besplatno slikanje sa replikom štafete, uz KK logo u pozadini. Večita uspomena na olimpijadu i brend.

U najkraćem, tekuća olimpijska procesija takoreći sadrži svet savremenog zapadnog liberalizma u malom. Transparentnost i demokratičnost britanske olimpijske bakljade funkcionišu samo unutar unapred utvrđenog okvira koji računa na prethodno potvrđenu lojalnost i konformizam, i na aktivizam koji se, uvijen u oblande kapitalističke kompetitivnosti i protestantske etike dužnosti, svodi na širenje svesti o marginalijama, prikupljanje pomoći, volontiranje i sl. Britanska olimpijska procesija je, dakle, uspela da, suptilno i nenametljivo, u flašicu Koka Kole upakuje iluziju o postpolitičkom, postkonfliktnom društvu bez antagonizama, u kom nije problem nepravedna raspodela dobara i društvenih mogućnosti, a kompetitivnost i radna etika garantuju uspeh. Na tome im ideolozi berlinske olimpijade i Titove štafete mogu samo zavideti ■

Piše: Tomislav Marković

REČNIK GENOCIDNIH NEDOUUMICA

Gramatika smrti

Cilj ovog rečnika je da što sažetije i preglednije pomogne u teškoćama i dilemama koje se javljaju pri svakodnevnom izražavanju & zataškavanju. Sastavljen je na osnovu postojeće norme i predloga, naredbi i uredbi iznetih u stručnoj lingvističkoj & eskapističkoj literaturi.

Genocid. Koristi se u konstrukcijama kao što su „Nad srpskim narodom je izvršen genocid“ ili „Srbi su žrtve genocida“. U ostalim slučajevima upotrebljava se isključivo u formi negacije („U Srebrenici nije bilo genocida“; „Srbi nisu genetski predisponirani da izvrše genocid“; „Srbi su tokom svoje istorije vodili samo odbrambene ratove i ne mogu da počine genocid“). Sintaksička pravila su jasna i stroga, ali parvedna: kada u rečenici imamo genocid, Srbi mogu da budu samo objekat koji trpi radnju, a nikako subjekat koji je vrši. Gramatički je neispravno reći „Srpske snage su počinite genocid nad Bošnjacima u Srebrenici“, a još neispravnije to napisati u Deklaraciji o Srebrenici. Srpski jezik poznaje samo sledeći oblik: „Zločin izvršen nad bošnjačkim stanovništvom u Srebrenici jula 1995. godine, na način utvrđen presudom Međunarodnog suda pravde“. Mada nisu neispravni ni brojni izrazi koji su se odomaćili u kolokvijalnom govoru: „običan ratni zločin“, „zločinčić“, „incident“, „omaklo nam se“, „nije bilo baš toliko žrtava“, „u ratu se gine“, „čemu teške reči“, „šta je bilo, bilo je“, „nemojmo preterivati“, „ne budite zlopamtila“, „a Bratunac?“, „a šta ste tek vi nama radili“, „ovo vam je za ono“, „zločinčićem ću te, zločinčićem ćeš me“. Gramatičkim pravilima je strogo zabranjeno, pod pretnjom krivične odgovornosti, pominjati detalje: žulj na kažiprstu Dražena Erdemovića koji je iskočio od ce-

lodnevnog povlačenja oroza; kratki dokumentarac u režiji Škorpiona o streljanju šestorice Bošnjaka u kojem vođa filma Slobodan Medić pita sedamnaestogodišnjaka: „Jesi li prcao u životu?“ Dečak odgovara: „Ne“, a sineasta Medić poentira: „E, nikad i nećeš,“; bagere koji prekopavaju masovnu grobnicu i premeštaju posmrtnu ostatke na druge lokacije; Nuru Alispahić koja je videla smrt svog sina na televiziji, u pomenutom dokumentarcu... Granice našeg jezika su granice naše stvarnosti, ono čega nema u jeziku jednostavno ne postoji. A najbolji dokaz da u Srebrenici nije bilo genocida jeste to što se ovaj očigledno izmišljen događaj nigde ne pominje u delima srpskih književnih velikana.

Genocidna tvorevina. Raširena ali sasvim pogrešna i potpuno izdajnička transkripcija drevnog srpskog izraza *Republika Srpska* (entitet u Bosni i Hercegovini, sveta srpska zemlja u dijaspori). Budući da genocida nije bilo, onda ne može da bude ni genocidne tvorevine, logika srpskog jezika je neumoljiva kao neplaćeni ubica. Takođe su nepravilni nazivi *Republika Šumska* ili *Šumski Rajh*, jer asociiraju na partizansku pesmu „Po šumama i gorama“, a srpski jezik se dovoljno napatilo pod poluvekovnim lingvističkim terorom komunista, pa ga ne treba na to podsećati i oživljavati mučne traume. Dosta je i to što je u toj tamnici reči i naroda morao da živi u protivprirodnom bludu, u prisilnoj simbiozi, kao bolja polovina kentaurskog čudovišta poznatog pod ozloglašanim imenom *srpsko-hrvatski jezik*.

Humano preseljenje. Akademski izraz koji treba koristiti umesto sintagme „etničko čišćenje“. Potonja varijanta nije u duhu srpskog jezika (za razliku od *četničkog čišćenja*, pod kojim se podrazumeva jutarnja toaleta pripadnika kraljevske vojske u otadžbini & materini), što je utvrđeno još početkom devedesetih godina na spiritističkoj seansi u Srpskoj akademiji nauka i umetnosti, na Odeljenju za jezik i književnost, pod patronatom Milje Vujanović Regulusa, eksperta za lingvističke regule. Prizvani duh srpskog jezika javio se okupljenim academicima i kroz verničko-otpadnička usta Dobrice Ćosića objavio otkrovenje o humanom preseljenju. Tom paranormalnom prilikom, prebirajući po glasnim žicama Oca nacije & SMB naracije, uz povremene distorzije i smetnje na vezama, duh je obznanio urbi, orbi et morbi da postoji nekoliko vrsta humanog preseljenja: na onaj

svet, pod zemlju, u koncentracioni logor, u dim, u prah i pepeo. Važno je samo da sve bude humano, bar na idejnom i jezičkom planu, da se srpski humanisti i humanistaci, osetljivi na krv, ne bi potresali i ostatke zaklane savesti nepotrebno pretresali. To izusti, pa Gedžu napusti.

Logor. Označava mesto za logorovanje i u druge svrhe se ne sme koristiti. Poznata je stara gramatička kletva: „Ko uz imenicu *logor* pridev *koncentracioni* stavio, jezik mu se za nepce zalepio ili ga bar zubalom pregrizao“ (navedeno u udžbeniku „Rat za srpski jezik, nepismenost i srpske zemlje“ našeg vodećeg lingviste & ariviste Štule Bečkovića-Nogoa). Odomaćio se i engleski izraz *kamp* (označava isključivo mesto za kampovanje, svaka zloupotreba je kažnjiva po Deklaraciji o pomirenju označitelja i označenog), mada je reč *logor* češće u upotrebi. Prvi put se javila u remek nedelu „Logorski vijenac“, zborniku popevki, pripevki, zapjevki, jauka i leleka sa logoravanja (potragu & istragu izvršio, sakupio, istolkovao i pečatao bloodika Ratanasije Šatrović Raboš). Procvat doživela u prvoj polovini devedesetih godina XX veka, širom Bosne i Hercegovine, u poetskoj radionici Radovana Karadžića, pesnika sklonog eksperimentima sa živim mesom i sličnim književnim postupcima.

Poricanje. Ne postoji. Ne koristi se. Nikad čuo. Ne zna se šta znači. Imenica bez prezimena, krajnje sumnjivog porekla. Tuđica nad tuđicama. Reč-beskućnica. Ubačeni element. Otkud ova reč uopšte u ovom rečniku? U mojoj glavi sa sedam brava? Šta radi lingvistička policija i za šta je plaćamo? ■

BETONJERKA MESECA

Novi Sad više nije glavni grad Vojvodine. Neka se pripreme Priština i Banjaluka!

Ustavni sud Srbije

VREME SMRTI I RAZONODE

lirika utoke

Piše: Predrag Lucić

POVIJEST FILOZOFIJE ZA TODORIĆEVE KRAVE

(izabrane konzumotvorine)

PRESOKRATOVSKA POČELA

Čet'ri zna presokratovac
Elementa Empedoklo.
Gdje je peti, gdje je novac
Zbog kog nas gazda je pokl'o?

PREHRANA I POSLJEDNI DANI

Pitam se ko mudri Sokrat:
Imade li pravednosti?
Mora li nas gazda poklat
Da mu sretni budu gosti?

ARISTOTEL NAŠIH DANA

Aristotelu Platon drag bješe,
No još draža bješe mu istina.
Todorčić mene s dragošću češe,
Još draža bit ću mu govedina.

ZOON POLITIKON

Čovjek da je po naravi
Politička životinja?
Da l' zbog toga prema kravi
Nije čovjek nego svinja?

KRITIKA CINIČKOGA UMA

Diogen je Aleksandru rek'o
Da sa svjetla makne se, jer smeta.
Vladar zbog tog nije ga ispek'o,
Nit od njega pravio kotleta...
Ko od mene kad dvonožne junce
Molim da mi ne zaklone sunce.
Oj Pisava, žalosna ti majka,
Što ne čitaš Petra Sloterdijka?!

MUDROST S ISTOKA

Pišuć' „Knjigu ozdravljenja“,
Ne bje svjestan Ibn Sina
Da čovjeka ništ' ne mijenja
Jer je čovjek boleština.
Nema lijeka za insana
Ni u hećim Ciorana.

VEDA OD GOVEDA

Pisano je u Bhagavad Giti -
Opet će se tko umre roditi...
Koji vol bi, poslije smrti stvarne,
Htio živjet ko chilli con carne?
Il' oživjet kao sveta krava
Što na cesti od gladi crkava?

SUMMA THEOLOGICA

Tko je Boga tom Biblijom
Po glavurdi sijedoj mlatn'o,
Da je Svetom Familijom
Zamijenio Tele Zlatno?

COGITO ERGO SUM

„Mislim, dakle - jesam!“ -
Tvrdi Kartezije.
Ja kad vidim gdje sam,
Mislim - već me nije.
Zadnju noć u štali,
Na volju budali.

OGLED O LJUDSKOM RAZUMIJEVANJU

Meni nešto blizak nije
Empirizam Johna Lockea,

Znam iz svoje empirije
Da je čovjek veća stoka.

RASPRAVA O LJUDSKOJ PRIRODI

O prirodi ljudskoj ti bi, Hume,
Sve shvatio, dobri moj Davide,
Da u tebe bulje kao u me
I sto kila mesa samo vide.

RASPRAVA O PODRIJETLU I TEMELJIMA NEJEDNAKOSTI

Jean-Jacques Rousseau - temelj vjere
Da su čista srca ljudska,
Dok teleće srce ždere,
Što ga netko ne ispljuska?!

FATUM SLOBODE

Diderotova čitam „Jacquesa fatalista“,
Djetelinu pasem sa četiri lista.
Pa razmišljam, žvačuć' djetelinu -
Mogu l' svoju probavit sudbinu?

KRITIKA PRAKTIČNOG UMA

U čovjeku moralni je zakon,
Zvezdano je nebo nad čovjekom,
Pred čovjekom krava traži zaklon
Dok on traga za mesom i mlijekom.
Svaka krava što nad Kantom duma,
Boluje od nepraktičnog uma:
Imperativ je l' kategorički
Da se mužnja podnosi stoički?
Kad se spoji gnoza sa laktozom,
Kravlji život ispunja se grozom.

KRITIKA ČISTOG KONZUMA

Nad Kantom nebo zvezdano,
Nad kantom vime bezdano.

SVIJET KAO VOLJA I PREDODŽBA

Što je stvarnost? - nek' ne zajebava
Već nek' jasno kaže mudri Arthur:
Moja volja da ostanem krava
Il' predodžba da sam schnitzel-natur?

DIJALEKTIKA

SAMOPSTAVLJANJA BITKA

Kaže Hegel da u mraku
Sve su krave posve crne.
Ja mu bijela praštam svaku,
Ja sam... kako njemu prne.
Georg Wilhelm Friedrich,
Ich bin schwarz, natürlich!
Ja sam crnka feš,
Ispečena reš.

MARXOVA JEDANAESTA TEZA O FEUERBACHU I STROGANOFFU

Filozofi tumačili
Na načine svijet su razne.
Cilj je - mesari pretili
Da se mojom sudbom kazne.

PRILOG KRITICI HEGELOVE FILOZOFIJE PRAVA

„Religija - opijum za mase!“ -
Marxa čitam i papkom se krstim.

Da l' sam i ja Božji džanki, Marxu,
Dok makove u proljeće brstim?

S ONU STRANU DOBRA I ZLA

Najsladi je Nietzsche
Kada trava niče.

TRACTATUS LOGICO-PHILOSOPHICUS (I)

„Čovjek ne bi razumio lava,
Sve kad lav bi govoriti znao.“ -
A što na to može reći krava
Da ne bude ni „Ajme!“ ni „Jao!“,
Kad Wittgenstein, prepametn frajer,
Ne razum'je: „Metro-Goldwyn-Mayer“?!

TRACTATUS LOGICO-PHILOSOPHICUS (II)

Nemoj pred nožem kukati,
Poslušaj Wittgensteina -
O čem ne možeš mukati,
Šuti! - tu sva je tajna.

STRAH I DRHTANJE

Pomisliš li, Kierkegaard Sørenu,
Dok pišeš o drhtanju i strahu,
Kakva jeza obuzima mene
Dok me muzu za mlijeko u prahu?

BIFTEK I VRIJEME

Tebi vrijeme
Otvora dileme,
Mene ždere,
Druže Heideggere.
Je li bitak
Vremena gubitak? -
Misliš, dumaš
Dok bifteke mumaš.

NAPITAK I NIŠTAVILO

„Pakao, to su drugi!“ - ta ti je točna.
Svaka čast, Sartre Jean-Paule!
Pakao, to sva su stvorenja bezočna
Kakao što s mlijekom vole.

FRANKFURTSKA ŠKOLA

Je l' Adorno rek'o il' Marcuse:
„Nema Muza poslije Auschwitzta!“?
Čitav život mene netko muze,
A na kraju slijedi klaonica.
Nakon svega navrate pjesnici,
Al' tek kao kupci u mesnici.

TRIBINA DEKONSTRUKCIJE

Svijet da l' laž je il' korida?
Tu no llores, mi Derrida!

SUBLIMNI OBJEKT IDEOLOGIJE

O nasilju Žižek pitak
Samo jedno nije rek'o:
Je l' nasilje kad moj bitak
Prodaju ko Alpsko mlijeko?

ČEMU JOŠ FILOZOFIJA?

Jutros sam, seko,
Čitala Bakunjinu.
Ne daj im mlijeko,
Pička im materina ■

BLOK BR. V

Radovan Popović: Primeri

